

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 mars 2017

Mål nr

T 4191-15

KLAGANDE

Falköpings Mejeri ekonomisk förening, 767800-0238

Odengatan 6

521 43 Falköping

Ombud: Advokat MG

MOTPARTER

1. AF

2. BF

Ombud för 1 och 2: Jur.kand. LK

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2015-07-15 i mål T 3356-14

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom ogillar Högsta domstolen käromålet.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom också ifråga om rättegångskostnader och befriar Falköpings Mejeri ekonomisk förening från skyldigheten att betala AFs och BFs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar AF och BF att solidariskt ersätta Falköpings Mejeri ekonomisk förening för rättegångskostnader i tingsrätten med 41 300 kr, varav 36 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från 7 november 2014 och i hovrätten med 20 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 15 juli 2015.

Högsta domstolen förpliktar AF och BF att solidariskt ersätta Falköpings Mejeri ekonomisk förening för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 44 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Falköpings Mejeri ekonomisk förening har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla bröderna AFs och BFs talan.

Mejeriet har vidare yrkat att Högsta domstolen ska dels befria mejeriet från skyldighet att ersätta bröderna F för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten, dels tillerkänna mejeriet ersättning för rättegångskostnader i dessa instanser.

Bröderna F har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 6.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Bröderna F drev lantbruk och levererade mjölk till mejeriet. Enligt ett särskilt avtal skulle mejeriet, utöver grundersättning för konventionell mjölk, betala ett tillägg till bröderna F för den levererade mjölken eftersom den var certifierad som s.k. KRAV-mjölk (tilläggsersättning). Från och med december 2003 upphörde mejeriet att betala tilläggsersättning för mjölken. Mejeriet gjorde gällande att bröderna F inte hade följt de särskilda regler som gällde för leverantörer av KRAV-mjölk. Bröderna F fortsatte att leverera mjölk till mejeriet och fick då betalt bara med grundersättningen för konventionell mjölk.
2. Bröderna F väckte i januari 2014 talan mot mejeriet och yrkade vissa belopp jämte ränta som motsvarade tillägget för leverans av KRAV-mjölk under perioden december 2003 – oktober 2004. Beloppen skulle utges i första hand som betalning av tilläggsersättning för levererad mjölk och i andra hand som skadestånd.
3. Mejeriet bestred betalningsskyldighet och invände att avtalet om tilläggsersättning hade hävts av mejeriet i december 2003 på grund av ett väsentligt avtalsbrott från bröderna. Mejeriet hävdade att bröderna F inte reklamerat hävningen förrän i november 2013, vilket var för sent. Bröderna F anförde att det inte förelegat något väsentligt avtalsbrott från deras sida och att reklamation hade skett i tid.

4. Tingsrätten fann att mejeriet hade hävt avtalet om tilläggsersättning utan grund. Bröderna F måste emellertid senast i slutet av januari 2004, då de fick mejeriets avräkningsnota, ha förstått att mejeriet hävt avtalet och inte längre hämtade mjölken som KRAV-mjök. Tingsrätten ansåg att det enligt grunderna för 52 § tredje stycket köplagen och allmänna kontraktsrättsliga principer i kommersiella förhållanden ålegat bröderna F att agera för det fall att de inte accepterade hävningen. Tingsrätten fann att bröderna inte visat att de hade framställt något krav på betalning förrän i november 2013 och att det var en orimligt lång tid. De hade därmed förlorat sin rätt att kräva såväl betalning som skadestånd. Tingsrätten ogillade därför käromålet.

5. Hovrätten har, i likhet med tingsrätten, funnit att hävningen var obefogad. Bröderna F hade fullgjort sin prestation, och köplagen ställer under sådana förhållanden inte något reklamationskrav på säljaren. Hovrätten har ansett att eftersom situationen är lagreglerad bör inte heller ett reklamationskrav gälla med stöd av allmänna rättsgrundsatser. Fordringspreskription har inte inträtt. Hovrätten har därför kommit till slutsatsen att bröderna F har rätt till betalning och att deras talan ska bifallas.

6. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett om att mejeriets hävning inte har varit befogad.

Rättsliga utgångspunkter

7. En säljare som har avlämnat en vara har efter en köpares obefogade hävning rätt att hålla fast vid köpet och kräva betalning utan någon särskild reklamationsplikt (se 52 § första stycket köplagen och prop. 1988/89:76 s. 162 f.). I detta fall handlar det emellertid framför allt om hävning av en särskild prisöverenskommelse som avser kommande leveranser i ett långvarigt avtalsförhållande.

8. Många avtal, särskilt sådana som gäller under längre tid och som rymmer ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, förutsätter en lojal samverkan mellan parterna under avtalstiden. I det ligger bl.a. att parterna har en skyldighet att i vissa för avtalet väsentliga delar lämna varandra upplysningar eller klargöra sin uppfattning i olika avseenden. Det gäller även i situationer då den ena parten gör sig skyldig till ett avtalsbrott. (Jfr t.ex. Jori Munukka, Kontraktuell lojalitetsplikt, 2007, s. 153 ff. samt Jan Ramberg och Christina Ramberg, Allmän avtalsrätt, 10 uppl. 2016, s. 34 ff.)

9. Av allmänna kontraktsrättsliga principer följer att en avtalspart som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott, t.ex. skadestånd, inte kan förhålla sig passiv (se NJA 2007 s. 909). Även när det gäller fullgörelse av ett avtalsåtagande finns det i vissa situationer en plikt att meddela motparten att ett anspråk görs gällande, t.ex. när en part vet att den andra parten inrättar sig på visst sätt i förlitan på en rättslig bedömning som är felaktig, när en part har gett motparten intrycket att han har eftergivit sin rätt eller när en part under mycket lång tid underlåtit att göra sin rätt gällande (se NJA 2002 s. 630).

Bedömningen i detta fall

10. Av de uppgifter som lämnats av såväl mejeriets verkställande direktör som AF framgår att parternas diskussion i tiden efter hävningen främst rörde frågan huruvida mejeriet åter skulle acceptera bröderna F som leverantörer av KRAV-mjolk. Det har vidare, som tingsrätten funnit, inte framkommit att bröderna F framställt något krav på tilläggsersättning förrän i november 2013.

11. Bröderna F har efter hävningen alltså fortsatt att leverera mjolk till mejeriet, och mejeriet har betalat bara grundersättning för leverans av konventionell mjolk. Bröderna måste då ha insett att mejeriet ansåg att överenskommelsen om tilläggsersättning hade upphört att gälla. Det har i den situationen ålegat bröderna att meddela mejeriet att de inte accepterade

hävningen och att de alltjämt hade rätt till tilläggsersättning. Eftersom de inte gjort det, har de förlorat sin rätt att kräva betalning av tilläggsersättning eller skadestånd med anledning av mejeriets i och för sig obefogade hävning. Käromålet ska därför ogillas.

Rättegångskostnader

12. Med hänsyn till utgången ska mejeriet befrias från att betala bröderna Fs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt ska bröderna F ersätta mejeriet för dess rättegångskostnader i såväl underrätterna som Högsta domstolen. Yrkade belopp är skäliga.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, Lars Edlund och Stefan Johansson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Anu Rintala